

Dubrovina I.V.

REQUIREMENTS FOR TEACHER INDIVIDUALITY IN THE CONTEXT OF SELF-EDUCATION

The article is a review of requirements for the teacher individuality as a psycho-pedagogical precondition of an effective improvement of professional self-education. Self-education of a teacher is considered as an aspect of the spiritual development of the individual. A classification of the components of an effective modern self-education of a teacher is created. An active position of a person as a subject of professional activity is explained in the context of priority of an education area modernization. Dominants of a modern pedagogical idea are determined: the formation of a fully developed specialist who can consciously direct the internal forces and values for continuous education and self-education. In the article, it is also proved that during the development of the pedagogical idea, the requirements for the teacher individuality were constantly changing, based on the ideas of society about values and the ideal of «an image of the teacher». The need for constant self-education of a teacher is analyzed. It is conditioned by the nature of creative pedagogical activities, the increase of requirements for the quality of professional improvement, including: the possession of a high level of professional knowledge and skills, readiness for the introduction of innovations into practice. Pedagogical concepts of self-education of the past and present as well as their influence on the development of an educational strategy of a modern professional are reviewed and compared. The author examined the logical interrelation of education and self-education in the professional activities of a teacher.

Key words: educational standards, self-education, self- individuality, self-improvement, self-learning, requirements, teacher, creativity, individuality.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 378.046-021.68-051:502(09)

Клясен Н.Л.*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах модернізації освітньої галузі в Україні. Визначено пріоритетні напрямки роботи таких закладів у контексті реалізації стратегічних державних ініціатив у сфері освіти. Розглянуто основні шляхи підвищення інформаційної компетентності педагогічних кадрів, можливості інформаційного та науково-методичного забезпечення професійного розвитку вчителів. Особливу увагу приділено аналізу роботи методичних служб у курсовий, міжкурсний періоди підвищення кваліфікації та під час самоосвітньої діяльності вчителів. Обґрунтовано проблеми розвитку післядипломної освіти відповідно до концепції навчання впродовж усього життя.

Ключові слова: післядипломна освіта, законодавство, модернізація освітньої галузі, перспективи, неперервна освіта, науково-методична робота.

Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної освіти та її найважливішої складової – системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Як відомо, від ефективної діяльності цієї системи, професійної компетентності педагогічних працівників залежить загальний рівень розвитку молодого покоління, рівень зростання його економічного і соціального статусу. Тому метою післядипломної педагогічної освіти (ППО) є задоволення індивідуальних потреб громадян в особистісному та професійному зростанні, сприянні забезпеченню потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня, здатних компетентно та

* © Клясен Н.Л.*

відповідально виконувати посадові обов'язки, упроваджувати новітні освітні технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку України.

Концепцію неперервної освіти досліджували як зарубіжні (Р. Дейв, Х. Фрезе, С. Вершловський, О. Владиславлев, В. Онушкін, О. Купцов, В. Осипов, Є. Тонконога й інші), так і українські вчені (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, В. Олійник, Н. Ничкало, О. Пехота, Л. Пуховська та інші). Питання післядипломної освіти педагогів розроблялися в працях І. Жерносека, А. Зубка, С. Крисюка, А. Кузьмінського, В. Олійника, В. Поліщук, Н. Протасової, В. Пуцова, Т. Сущенко та інших.

Незважаючи зростаючу увагу наукової спільноти до системи неперервної освіти, зокрема післядипломної педагогічної освіти, недостатньо висвітленим залишається питання особливостей діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах модернізації освітньої галузі в Україні.

Мета статті – здійснити аналіз діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах реалізації національної стратегії розвитку освіти в Україні.

Заклади післядипломної педагогічної освіти покликані створювати максимально сприятливі умови для забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії підвищення кваліфікації вчителя, розвитку інноваційного типу мислення та культури педагога, задоволення запитів особистості і потреб суспільства.

Навчальна, наукова та науково-методична робота закладів післядипломної педагогічної освіти спрямована на реалізацію стратегічних урядових ініціатив у рамках реалізації Національної стратегії розвитку освіти на період до 2021 року [5], Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», низки державних цільових соціальних програм (зокрема розвитку дошкільної освіти, упровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків») тощо.

Людина в усі періоди життя здатна набувати нових знань і розширювати розумовий світогляд, а у процесі трудової діяльності оволодівати новими і суміжними професіями залежно від певних потреб. Саме тому для забезпечення таких можливостей необхідна післядипломна освіта, що характерна для всіх етапів життя дорослої людини.

Відтак діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти має бути зосереджена на впровадженні таких напрямків роботи:

- реалізація сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів системи освіти згідно з вимогами інноваційного розвитку освіти;

- забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації відповідно до потреб реформування системи освіти;

- модернізація навчальних планів, програм відповідно до оновлених державних стандартів;

- оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання шляхом широкого впровадження в навчальний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронного контенту;

- урізноманітнення моделей організації освіти: створення освітніх округів, ресурсних центрів дистанційного навчання, проведення моніторингу та оцінювання якості освіти, створення ефективної цілісної системи пошуку, підтримки й розвитку талановитої учнівської молоді та її соціальної підтримки;

- розроблення методик з інклюзивного та інтегрованого навчання в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах дітей та учнівської молоді;

– організація навчально-виховного процесу на засадах дитиноцентризму, особистісної орієнтації, компетентнісного підходу;

– науково-методичний супровід профільної підготовки та профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів тощо.

Для здійснення стабільного розвитку системи освіти у 2011-2013 роках заклади післядипломної педагогічної освіти забезпечили:

– запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів, методичних служб, Державних стандартів загальної початкової, базової та повної середньої освіти;

– створення умов для реалізації різноманітних освітніх моделей, форм і засобів отримання освіти;

– запровадження і широке використання кредитно-модульної технології організації навчального процесу, спрямованої (серед іншого) на забезпечення навчання слухачів за індивідуальним навчальним планом з урахуванням варіативної частини освітньо-професійної програми, що формується на основі вимог замовників та побажань слухачів і сприяє їх саморозвитку;

– науково-методичний супровід модернізації регіональної системи освіти, прогнозування тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень;

– оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання й розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та чинних програм розвитку дитини;

– створення дієвого механізму щодо ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та учнівської молоді;

– змістове наповнення формування здоров'язбережувального середовища, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу;

– забезпечення національного та регіонального моніторингу якості освіти;

– створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу;

– реалізацію державних та регіональних програм стосовно освітнього контенту;

– розширення участі навчальних закладів, педагогів, науковців, учнів у різних проєктах, програмах національних і міжнародних організацій, співтовариств;

– проведення наукових досліджень з актуальних проблем розвитку освіти;

– апробацію та впровадження різних моделей державно-громадського управління розвитком навчальних закладів;

– створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу;

– координацію діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) та їх інноваційний розвиток як науково-методичних установ;

– організацію науково-методичного супроводу роботи з обдарованими учнями, проведення Всеукраїнських предметних олімпіад, тренувально-відбіркових зборів, шкіл олімпійського резерву, конкурсів, що сприяють розвитку творчої обдарованості.

– підготовку й апробацію нових програм, підручників, посібників, навчально-методичних комплексів, курсів лекцій, іншої навчальної та навчально-методичної літератури.

Особливістю розвитку сучасної системи післядипломної освіти є те, що вона має випереджувальний характер та стимулює до постійного професійного вдосконалення учителів, працівників методичних служб та керівних кадрів освіти.

У закладах післядипломної педагогічної освіти впроваджуються нові навчальні курси підвищення кваліфікації, інтерактивне навчання в малих групах слухачів, створено пункти дистанційної освіти тощо. Сприяє підвищенню фахового рівня педагогів упровадження в закладах ППО різноманітних форм навчання дорослих, зокрема таких,

як рольові та ділові ігри, тренінги, діалого-дискусійні методи, проектна діяльність, метод кейсів тощо.

З метою оновлення змісту післядипломної педагогічної освіти науковцями і методистами закладів ППО розроблено і запроваджено на курсах нові навчальні плани і програми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів. Це Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (30 програм), Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти (11 програм), Кримський республіканський і Миколаївський обласні інститути ППО (відповідно 8 і 2 програми).

Особливу увагу в навчальних планах приділено питанням запровадження нової редакції Базового компонента дошкільної освіти, інклюзивного навчання, нових державних стандартів початкової, базової та повної загальної середньої освіти, сучасних технологій роботи з обдарованими учнями.

Працівники закладів ППО плідно працюють над розробкою авторських методик, інноваційних моделей і технологій навчання дорослих, спрямованих на професійний розвиток педагогічних кадрів; здійснюють низку діагностичних досліджень, які дають можливість виявити потреби і запити освітян щодо науково-методичного забезпечення й організаційно-педагогічних умов їхньої професійної діяльності, соціально-економічних умов функціонування системи освіти області, району (міста), загальноосвітнього закладу; з'ясувати рівень задоволення педагогічних працівників змістом професійного навчання, виокремлюють чинники професійного зростання. Це у свою чергу допомагає в доборі форм і змісту неперервного навчання, що пропонуються педагогу під час курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсівий період.

Входження України до європейського і світового освітнього простру неможливе без запровадження багатоцільового механізму – Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECST), що є однією з ключових вимог Болонської декларації 1999 року. Експериментальні дослідження в Донецькій, Дніпропетровській, Рівненській, Миколаївській, Харківській та інших областях засвідчують ефективність використання кредитно-модульної системи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Однією з ефективних форм неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників є очно-дистанційна форма навчання. Упровадження такого навчання є доволі кропітким та складним напрямком діяльності закладів ППО, оскільки його успішна реалізація залежить від наявності сучасних комп'ютерів, високошвидкісного Інтернету, відповідного програмного забезпечення для проведення занять в online та offline-режимах.

Значна увага надається створенню єдиної інформаційної мережі установ та закладів освіти, упровадженню інноваційних освітніх проектів в управлінську діяльність та навчально-виховний процес. Так, у 2010-2013 роках у регіонах ефективно реалізовувалися проекти та програми «Intel®. Навчання для майбутнього», «Microsoft®»Партнерство у навчанні», «1 учень – 1 комп'ютер», «Темпус» та ін.

Упродовж останніх років працівники методичних служб різних рівнів працюють над створенням єдиного соціального інформаційно-освітнього середовища у своїх регіонах, яке забезпечуватиме можливість професійного зростання кожного педагога, відпрацьовують і запроваджують інноваційні освітні моделі.

Вагомим напрямком інформаційного та науково-методичного забезпечення педагогічних працівників є створення сайтів, електронних бібліотек, очного та заочного дистанційного консультування на базі інтернет-ресурсів тощо. В усіх закладах післядипломної освіти використовуються можливості інформаційно-освітнього середовища, що створює умови вільного доступу до інформаційних та освітніх ресурсів на основі використання сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, навчання в on-line режимі тощо.

На веб-сайтах закладів ППО та методичних служб педагогічні працівники мають змогу ознайомитися з нормативно-правовими документами, навчальними планами та програмами; методичною та науково-методичною літературою, інформаційними ресурсами з певних дисциплін; новими технологіями і методиками навчання і виховання; науковими розробками з інноваційних напрямів освіти; новими моніторинговими дослідженнями; науковими та методичними доробками колег; спілкуватися у режимі онлайн тощо.

На виконання пункту 52.2 Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», відповідно до наказу Міністерства від 13.04.2012 № 465 «Про утворення групи консультантів з питань професійного розвитку працівників навчальних закладів», з метою запровадження нових форм, методів, моделей організації виховного процесу та поширення кращого досвіду роботи у сфері освіти було сформовано групу консультантів з питань професійного розвитку працівників навчальних закладів у кількості 80 осіб, якими проводяться тренінги для 1600 працівників навчальних закладів України з метою формування у них інформаційної компетентності.

Для розповсюдження кращих практик викладання та організації виховного процесу розроблено та запроваджено Програму навчання та професійного розвитку працівників навчальних закладів, яка затверджена наказом Міністерства освіти і науки від 14.05.2012 № 570.

На виконання наказу Міністерства від 26.01.2012 № 69 «Про створення авторських творчих майстерень учителів на базі закладів післядипломної педагогічної освіти» та згідно з Планом заходів щодо реалізації Програми навчання та професійного розвитку працівників навчальних закладів на 2012 рік у 20 регіонах України створено близько 200 авторських творчих майстерень. Це зокрема: Черкаси – 49, Закарпаття – 18, АР Крим – 19, Рівне – 17, Хмельницький – 15, Дніпропетровськ – 15, Івано-Франківськ – 13, Одеса – 12, Чернігів – 7, Херсон – 7, Тернопіль – 6, Севастополь – 6, Кіровоград – 4, Харків – 2, Донецьк – 1.

Метою діяльності цих майстерень є сприяння розвитку професійної майстерності освітян регіону, обмін кращими практиками навчання й виховання учнів, здійснення управлінської діяльності.

Підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та запровадження інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці, вимагає участі в міжнародних освітніх проектах, виставках, конкурсах, фондах, де акумулюється творчий пошук педагогів області з метою обміну досвідом, інноваційними ідеями, освітніми програмами, проводяться творчі зустрічі та семінари з працівниками. Протягом 2011-2013 років лише заклади післядипломної педагогічної освіти провели понад тисячу обласних і всеукраїнських науково-методичних та науково-практичних семінарів, конференцій тощо.

Одним із головних завдань освітньої політики України є гарантія якісної та доступної освіти для всіх громадян країни, міжнародна взаємодія та співпраця в галузі освіти та науки.

Заклади післядипломної педагогічної освіти активно співпрацюють з міжнародними установами, організаціями і беруть активну участь у міжнародних науково-практичних заходах (конференціях, семінарах, виставках і круглих столах) із залученням керівників різних міжнародних організацій, відомих учених та експертів. На сьогодні реалізується понад 60 міжнародних освітніх програм і проектів. Заклади післядипломної педагогічної освіти співпрацюють з колегами з Болгарії, Великої Британії, Данії, Індонезії, Італії, Канади, Росії, Румунії, Молдови, Грецької Республіки, Словаччини, США, Туреччини, Угорщини, Франції, Чехії, Швеції та ін.

Слід зазначити, що заклади післядипломної педагогічної освіти тісно співпрацюють з установами післядипломної педагогічної освіти Росії, які спільно проводять зустрічі та науково-методичні заходи. Прикладом є проведення Днів освіти України в Росії та Днів освіти Росії в Україні, у контексті яких учасники делегацій мали змогу поділитися кращими здобутками не лише у системі післядипломної педагогічної освіти, а й в галузі освіти в цілому.

Відповідно до сучасних пріоритетів в освіті методисти та педагогічні працівники закладів ППО здійснюють також експериментальну, науково-дослідницьку та інноваційну діяльність, науково-методичний супровід профільної освіти, науково-методичний супровід інклюзивної освіти, різноманітні моніторингові дослідження.

Важливою складовою в роботі закладів післядипломної освіти є координація діяльності методичних служб, що пов'язана з пошуком ефективних шляхів науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогічних працівників і потребує структурних змін щодо змісту діяльності працівників методичної служби, посилення координаційної функції в методичному середовищі регіонів [2].

П'ятирічний досвід практичного впровадження нового Положення про районний (міський) кабінет (центр) засвідчив позитивні тенденції інноваційного розвитку методичної служби в Україні, зокрема у Вінницькій, Донецькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Луганській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій і Черкаській областях. У Дніпропетровській області ліквідовано інспекторсько-методичну службу, натомість районні (міські) методичні кабінети області працюють як науково-методичні установи.

Методична служба на сьогодні складається з 718 науково-методичних установ (7,2 тис. осіб): 490 (68,3 %) районні (5,4 тис. осіб) і 145 (20,2 %) міських (1,4 тис. осіб) методкабінетів, 83 (11,5 %) науково-методичні центрів (1,3 тис. осіб). Майже половина працівників методичних кабінетів і центрів мають вищу кваліфікаційну категорію. Відбулися значні позитивні зрушення щодо інформаційного забезпечення методичних кабінетів і центрів: практично всі вони (98 %) мають доступ до мережі Інтернет, майже 70 % – сайти.

Основний напрямок діяльності районних (міських) методкабінетів і центрів – це науково-методичне забезпечення системи світи в умовах упровадження державного освітнього стандарту початкової освіти і підготовка педагогічних працівників до реалізації Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [4].

Функції працівників методичної служби поступово трансформуються. Їм усе частіше доводиться виконувати роль менеджера, модератора, експериментатора, «віртуального методиста», здатного до створення мережевого багатофункціонального комплексу, спрямованого на науково-методичну, інформаційну, консультативну та комунікативну допомогу педагогічним працівникам. Відтак методичний кабінет (центр) набуває функцій сервісного центру надання освітніх послуг педагогічним працівникам.

Отже, резюмуючи викладене вище, можна зазначити таке: однією з важливих умов розвитку національної системи освіти є вдосконалення системи післядипломної педагогічної освіти, яка є постійнодіючою ланкою в національній системі неперервної освіти і забезпечує фахове удосконалення спеціалістів незалежно від віку. Адже умови життя, що постійно оновлюються, змушують учителів увесь час удосконалюватися. Не випадково ООН було висунуто тезу: освіта не на все життя, а через усе життя. Післядипломна педагогічна освіта не лише компенсує прогалини базової підготовки педагогічних кадрів, але систематично оновлює набутий ними досвід.

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз управління навчальним процесом у закладах післядипломної педагогічної освіти.

Література:

1. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1691>.
2. Литвиненко Г. М. Розвиток методичних кабінетів як науково-методичних центрів / додаток «Методист – Best» до газети «Управління освітою» / Литвиненко Г. М. Старченко К. М. // Вид. дім «Шкільний світ», липень, № 7 – 2009. – С. 2-14.
3. Про освіту: Закон України // Науково-практичний коментар. – К., 2002. – 36 с.
4. Управління інноваційним розвитком районного (міського) методичного кабінету / [Старченко К. М., Пуцов В. І., Завалевський Ю. І., Литвиненко Г. М.]. – Чернівці : Букрек, 2010. – 344 с.
5. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

Клясен Н.Л.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧРЕЖДЕНИЙ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ
ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье проанализирована деятельность заведений последипломного педагогического образования в условиях модернизации образования в Украине. Определены приоритетные направления работы таких заведений в контексте реализации стратегических государственных инициатив в сфере образования. Рассмотрены основные пути повышения информационной компетентности педагогических кадров, возможности информационного и научно-методического обеспечения профессионального развития учителей. Особенное внимание обращено на анализ работы методических служб в курсовой, межкурсовой периоды повышения квалификации и во время самообразовательной деятельности учителей. Обоснованы проблемы развития последипломного образования в соответствии с концепцией обучения на протяжении всей жизни.

Ключевые слова: последипломное образование, законодательство, модернизация образования, перспективы, непрерывное образование, научно-методическая работа.

Kliasi N.L.

ACTIVITIES OF THE POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS' IN
THE CONDITIONS OF REALIZATION OF THE NATIONAL STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT
OF EDUCATION IN UKRAINE

The article is analyzed the activity of postgraduate educational institutions' in the conditions of modernization of education in Ukraine. The aim of these establishments is to create the most favorable conditions for individual educational trajectory of teacher training, to develop innovative mindset and culture of teachers, to satisfy the needs of the individuality and society. The priority directions of the institutions' work in the context of strategic state initiatives in education are determined. The basic ways of increasing informational competence of teachers, the possibilities of information and scientific-methodical support of professional development of teachers are considered. The basic aspects of academic, scientific-methodical, innovative, experimental, scientific-research activities of institutions are analyzed.

The author analyses activities of methodical services in the course, intercourse periods of training and during the self education of teachers. It is defined the aim of methodical services – the searching of effective ways of scientific and methodical support of pedagogues and providing educational services to teaching staff. Particularly attention is paid to the characteristic of various forms of adult education, including distance, full-time, external studies. The problems of postgraduate education in the context of the concept of lifelong learning are grounded. A general conclusion is made concerning the system of postgraduate education, that is permanent link in the national system of continuing education and provides professional improvement of specialists regardless of age.

Key words: postgraduate education, legislation, modernization of the educational sector, prospects, continuing education, scientific-methodical work.